

STORTINGET

Representantforslag 122 S

(2023–2024)

fra stortingsrepresentantene Rasmus Hansson, Une Bastholm og Lan Marie Nguyen Berg

Dokument 8:122 S (2023–2024)

Representantforslag fra stortingsrepresentantene Rasmus Hansson, Une Bastholm og Lan Marie Nguyen Berg om å ta bedre vare på matjorda

Til Stortinget

Bakgrunn

Matjord er en ikke-fornybar ressurs som bygges ned i et altfor høyt tempo. Nedbyggingen svekker nasjonal matsikkerhet og beredskap. I Norge er bare 3 prosent av landet dyrka jord, og bare en tredel av dette anses å være egnet til å dyrke matkorn.

Krigen i Ukraina har satt matsikkerhet høyt oppe på det politiske sakskartet. Både Russland og Ukraina er blant verdens største hveteeksportører. I tillegg er Russland og Hviterussland blant verdens største eksportører av kalium, som er en kritisk bestanddel i mineralgjødsel. I det perspektivet er det viktig at alle land utnytter sine ressurser til å produsere mat, og forutsetningen for å dyrke mat i Norge er å ta vare på matjorda.

I Totalberedskapskommisjonens rapport (NOU 2023:17) og Riksrevisjonens Dokument 3:4 (2023–2024), Matsikkerhet og beredskap på landbruksområdet, understrekes det stadig økende behovet for å sikre Norges matproduksjonsnivå og selvforsyningsgrad, som en kritisk del av beredskapsarbeidet. Totalberedskapskommisjonen anbefaler

«å videreføre en restriktiv jordvernpraksis for å sikre nødvendige arealer til matproduksjon, inkludert å vurdere virkemiddelbruk».

I Riksrevisjonens rapport tydeliggjøres det at matjorda i Norge ikke forvaltes på en bærekraftig måte i dag.

I den oppdaterte jordvernstrategien som ble behandlet av Stortinget den 15. juni 2023, som også er omtalt i Meld. St. 11 (2023–2024), ble det nasjonale målet for omdisponering av matjord senket fra 3 000 til 2 000 dekar per år. Foreløpig er man langt unna målet: I 2023 ble det ifølge Statistisk sentralbyrå omdisponert 2 751 dekar dyrka jord. Det er mindre enn i 2022, men likevel langt unna Stortingets mål.

Den 22. januar 2024 sendte statsrådene Erling Sande og Geir Pollestad et brev til norske kommunestyrepolitikere. I brevet vises det til en undersøkelse fra Norsk institutt for naturforskning (NINA) om at minst 140 000 dekar dyrka mark er avsatt til utbyggingsformål i kommunale planer som ennå ikke er realisert. De understreker at matjord må ses på som en ikke-fornybar ressurs, og at kommunene ved planrevisjoner bør vurdere om arealer som tidligere har vært avsatt til formål som innebærer omdisponering av dyrka jord, skal tilbakeføres til LNFR-formål (landbruks-, natur- og friluftformål samt reindrift).

Jordvern er en nasjonal interesse og avgjørende for matsikkerhet og beredskap. De enkelte kommunestyrene kan ikke forventes å ha oversikt over den totale nedbyggingen av matjord i Norge. Likevel er det kommunene som sitter med myndighet til å vedta om matjord skal tas vare på eller ikke, mens regjeringen nøyer seg med å gi anbefalinger uten tydelige incentiver. Det setter kommunene i en situasjon som minner om allmenningens tragedie: Kommunene tjener isolert sett ofte på å si ja til nedbygging av matjord, mens storsamfunnet taper på det i form av redusert matsikkerhet og svekket beredskap.

Forslagsstillerne mener dette er en uholdbar situasjon. Matsikkerhet og beredskap er et nasjonalt ansvar. Derfor bør også myndigheten til å omdisponere matjord ligge på nasjonalt nivå, og ikke til de enkelte kommunestyrene. I tillegg bør kommunene ha sterkere incentiver enn i dag til å ta jordbruksarealer avsatt til utbygging ut fra eksisterende planer.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

1. Stortinget ber regjeringen sikre at dispensasjon fra vernet av matjord kun kan gis av en nasjonal planmyndighet.
2. Stortinget ber regjeringen legge frem forslag til endringer i jordlova som gir en vesentlig innstramming av muligheten for dispensasjoner fra det generelle kravet om at matjord ikke skal brukes til andre formål enn matproduksjon.
3. Stortinget ber regjeringen sette et mål om at statlige samferdselsprosjekter ikke skal føre til tap av dyrka mark.
4. Stortinget ber regjeringen øke tilskuddet til utarbeidelse av kommunale jordvernstrategier.
5. Stortinget ber regjeringen utrede en belønningsordning for kommuner som tilbakefører jordbruksareal som er avsatt til utbyggingsformål i kommunale planer, til LNFR-formål.

21. mars 2024

Rasmus Hansson

Une Bastholm

Lan Marie Nguyen Berg